

Okul ve School Sözcüklerinin Kökeni Hakkında

About the Origin of the Words SCHOOL and OKUL

İngilizcede bulunan **school** ve Orta-Fransızcadada bulunan **eschole** (**escole**) sözcükleri her ikisi Türk dilinde bulunan okul sözcüğü ile ortak kökten sözcüklerdir. Yani, bahsedilen sözcükleri yaratan kök (*genel olarak bahsedilmese de*) aslında Türk dilinde bulunmaktadır. Fakat sözcüğün kökü kesinlikle Hint Avrupa toplama dillerinde değildir.

Sözcük Latince **schola** ve eski Yunan dilinde yaklaşık olarak **skhola** biçimindedir. Hint Avrupa dillerinde gösterilen bu sözcüğün kökü bu dillerde anlamsal bakımdan birbiri ile tutarsız pek çok açıklama içeren birbirine yakın fonetik değerde sözcükler yumağı olarak sunulur ve açıklanmaya çalışılır. PIE sözde kök dilde sözcük hayali ***segh-** sözcüğünün geçmişte olduğu varsayımına dayalı olarak bu ***segh** ses değeriyle açıklanır.¹

Hint Avrupa kültüründe 1300'lü yıllarda okul yapısı olduğundan bahsedilir. Aslında Hint Avrupa dillerinde bu sözcüğün 16.yüzyıldan önce yazılı örneği olduğuna ilişkin bir kanıt rastlamadım.

Sözcük Eski Türkçe **okı-** "seslendirmek ve seslenmek" anlamına gelen fiil ile bağlantılıdır. Fakat bu fiil aslında '**seslenen-yazı**' veya '**yazının-seslenmesi**' anlamından dönüşmüş olmalıdır. Çünkü sözcük kökü muhtemelen bir kâğıt veya mürekkebin keşfinden önce taşlara veya tahta gibi muhtelif sertlikteki yüzeylere tamga yazı yazmaya yarayan **OK** (sert **ok ucu**) anlamından dolayı **OK+UR-mak** anlamından dönüşmüş olmalıdır. Eski Türkçe **UR-** "darp etmek/vurmak" fiilinden (darbeler ile zedeleyerek, basarak/çizerek veya döverek ya da kazıyarak yazmak anlamıyla) doğmuş olmalıdır. Bu UR fiili 735 yılında Orhun Yazıtlarında yazılı örneğinin **urturtum**² biçiminde olduğu bilinmektedir.

Yani sözcük bir bileşik sözcüktür. Sözcük kökü **OK** ve bileşeni **+UR+tu-/ +UR-tum** veya **+UR-u** sözcüğüdür. Sözcük günümüzdeki anlamına, "**seslenen-yazı** yaratmak/yazmak" gibi bir anlamdan dönüşmüş olmalıdır. Eski Türkçe döneminde sözcüğün **okınç** biçiminde olduğu ve "**seslenme/çağrı, çağırma**" anlamında kullanıldığı da bilinmektedir. Bu sözcük aynı zamanda Eski Türkçe döneminde "yüksek sesle söylemek" anlamında [Türkische Manichäica aus Chotscho 1-3, 900 yılından önce] geçmektedir ve yine Eski Türkçe döneminde sözcüğün "yazı okumak" anlamıyla kullanıldığı da bilinmektedir. [Kaşgarî, Divan-i Lugati't-Türk, 1073]³

Ayrıca, **SAK/SOK** (ağaç-dalı/bitki-sapı) sözcüğü ile "**sok-mak**" fiili ve **OK** (n) sözcükleri arasında uzak geçmişte aynı ortak bir Ön Türk kök sözcükten dönüştüklerini düşünmemizi sağlayacak bilgileri dilsel alanda görmekteyiz. (*Dil bilimciler bunları ayrı köklerden sözcükler olarak görüyorlar fakat bu detaya başka bir yazıda değineceğim.*)

Sonuç olarak, Etimoloji dediğimiz alan sözcüklerin bilinen en eski yazılı biçimlerine adresleme yapmalıdır fakat nedense kökler Türk dilinde olunca bundan kaçınılmaktadır. Toplama diller insanlığın konuşması tarihinde görece olarak son dönem dilleridirler. Bu sebeple hayali bir kök uydurmadan bu dilleri onlardan daha eski ve köklü olan Ön-Türk dilinden ayırmak mümkün olmazdı.

Ahmet Ardıç

Eylül 2022

¹ <<https://www.etymonline.com/word/school>>

² *Ur, urturtum* sözcükleri için bakınız; <<https://www.nisanyansozluk.com/kelime/vurmak>>

³ <<https://www.nisanyansozluk.com/kelime/okumak>>